

Mai 1984

103230

Quisling — hvem var han?

Var Quisling et dårlig menneske?

En maktsyk despot? Som forrødte sitt land for å tilfredsstille mørke krefter i sitt sinn. Var han ond?

På folkemunne må en vel si at Quisling går for å ha vært både dårlig menneske, maktsyk og kanskje ond også.

Forræderstempelet vil nok sitte i navnet enda i mange år. Begrepet ond og dårlig menneske er jo også sterkt knyttet til våre egne subjektive fortolkninger, især på det politiske og religiøse området.

Kanskje det enda trengs en god del tid for å forstå denne kompliserte mannen bedre. Men — for dem som har helst hans skjønnne kjærlighetsbrev til sin kone Maria, for eks. like før henrettelsen, må han være litt av et paradoks. Disse brevene og det dypt religiøse engasjement han her legger for dagen, kan umulig være skrevet av noe dårlig menneske. Hans filosofiske arbeide «Universisme» som han kalte det, kan umulig være forfattet av noen maktsyk eller despot. Det er såvidt jeg kan forstå gjennomsyret av en ærlig søken etter svar på universelle gåter, selvfølgelig høytsevende og kanskje infantilt i sin skråsikre form. Hans merkelige innbilske tro på å være Guds redskap for grunnleggelsen av det tusenårige rike kan selvfølgelig virke som skrevet av en stormannsgal undermåler. Og kanskje var han en undermåler på enkelte felt i livet.

Men vi vet at han hadde glimrende eksamener, og hans intelligens var det ingen ting å si på. Hans livssyn var sprunget ut fra den kristne tro, prestesønn som han var.

Han sier om seg selv at hans natur egentlig var kontemplativ og at han mye heller ville ha viet sitt liv til et stille, saktmodig liv i vitenskapen og forskningens tjeneste, istedenfor den rolle han så som sin plikt å spille under krigen.

Vår samfunnsform som vi er så stolte av, som vi hyller i tanker, ord og bilder og all verdens tilstelninger i pomp og prakt. Friheten. — Friheten til å tenke og gi uttrykk for din innerste overbevisning.

Friheten til å ta et moralsk standpunkt etter sin egen overbevisning. Det gjaldt jo ikke for Quisling. Forræderstemplet ble hans lodd. Han ble dømt for sine handlinger, sprunget ut av en moralsk vurdering av hans livssyn.

Jeg for min del tror ham.

For at han egentlig mente det beste for Norge med sin skakkjorte politiske overbevisning. Overvurdering av seg selv som selvfølgelig idag kan virke sykkelig. Men han var sikkert ikke noe ondt eller dårlig menneske.

Hans ettermæle burde bli anderledes enn idag, mer preget av forståelse og innsikt i den kompliserte menneskenatur.

Erik A. Eriksen